

nime names, cf. e.g. Athtartu – with unnecessary -u, cf. Athtart (246) – and Anat, without final vowel (195). The numbering of texts according to CAT (=KTU 2) should be used consistently; the use of numbers of texts in this edition (v-vi) is not convenient, especially in the indexes (253-265).

Valuable materials are well presented in the book under review, a few improvements may be welcome. Notes can be printed on the same pages to words and matters to which they refer. Numbers of texts should be printed on top of pages in the entire book, as they are on odd pages 183-227.

This edition and translation of Ugaritic narrative poetry will be usefully and gratefully appreciated by general readers and by specialists in many fields, among which religious studies can be substantially enriched by due attention to these materials, clearly and reliably offered. The bibliography provides directions for further study and research.

The book under review can be recommended especially to students, because of its many valuable features and easy access to them, and also because of the relatively low price of the paperback edition.

Price USD 14.95 paper, USD 34.95 cloth
(= Writings from the Ancient World, Society of Biblical Literature, Volume 9)
Translated by Mark S. Smith, Simon B. Parker, Edward L. Greenstein, Theodor J. Lewis, David Marcus.

STANISLAV SEGERT

Y. Hoffman – F. H. Polak
(eds.), 'wr lj'qb – **A Light for Jacob. Studies in the Bible and the Dead Sea Scrolls. In Memory of Jacob Shalom Licht, Jerusalem: The Bialik Institute – Tel Aviv University 1997,**
[10]+282+60*+[4] pp.

V článku „Jákov Licht. Život a dílo“ (*Religio* 4, 1996, 194-200) bylo uvedeno, že je připravován sborník věnovaný jeho památce

(viz s. 194-195). Tento sborník nazvaný *Světlo pro Jákoba* byl vydán pět let po Lichtově skonu. Připravili jej dva jeho kolegové z telavivské university. Na obalu je fotografie svítilního starověkého hliněného svícnu. Lichova fotografie je na začátku hebrejské části sborníku.

Tato rozsáhlejší hebrejská část je uvedena předmluvou obou editorů a obsahem. Hebrejský název článku, který napsal Frank Polak, znamená „Jákov Šalom Licht – člověk a exeget“ (1-5). Licht se narodil r. 1922 ve Vídni, vyrostl a studoval v Brně; r. 1940 se odebral do „země“ a studoval na Hebrejské universitě v Jeruzalémě. Polak oceňuje publikace i osobnost svého učitele.

V seznamu Lichtových publikací (7-13) je 12 knih, 44 článků, 93 příspevků do encyklopedií a 14 recenzí. Téměř všechny publikace jsou hebrejské, jen několik anglických.

Hebrejské články ve sborníku jsou ve dvou oddílech: 13 článků o Bibli a jejím výkladu (15-197), 8 článků v oddíle o svitcích od Mrtvého moře a o archeologii (199-282).

V prvním oddíle jsou výklady biblických míst a výrazů. Zde uvádíme ty, které napsali autoři známí i z jiných publikací. Šemuel Achituv (36-43) sleduje různé funkce hebrejského slova, jež znamená „obličej“. Moše Greenberg (68-77) sleduje v hebrejské Bibli a v anglických překladech smysl slova pro „právo“. Jair Hoffman (90-103) vykládá podrobně verš knihy Jeremiášovy 36:32. Meir Weiss (104-117) sleduje žalm 42-43.

Příspěvatelé do druhého oddílu se platně podíleli na uveřejňování a výkladu rukopisů od Mrtvého moře. Chanan Ešel (201-210) uvažuje o vztahu esejského „Učitele spravedlnosti“ k „Výboru úkonů Zákona“ (MMT) ze 4. kumránské jeskyně. Magen Broši (201-211) sleduje protikumránské polemiky v talmúdu. Debora Dimant (220-226) podává reprodukci, text a výklad 2. sloupce rukopisu 4Q389, spisu hlásícího se k Mojžíšovi. Bilha Nican (227-253) uveřejňuje a porovnává zlomky o blahoslavenství ze 4. jeskyně, 4Q286-290.

Dlouholetý Lichtův přítel, profesor David Flusser (viz 1; viz též *Religio* 5, 1997, 70-71) přispěl článkem o smrti bezbožného krále (254-262). Přirovnává předpověď v kumrán-

ském spisu o konečné válce 4Q285, sl. 5, že kniže obce dá usmrtit nepřítel, k podobným věštřbám v syrské apokalypse Bárukově (kap. 40) a v orákulu, jehož věstec se jmenuje Hystaspés. Tyto tři tradice jsou zaměřeny k apokalyptickému vítězství mesiáše. (Český překlad syrského Báruka vyšel v souboru, který vydává Zdeněk Soušek, *Knihy tajemství a moudrosti II*, Praha: Vyšehrad 1998, 264-335.)

Eliša Qimron (263-267) vysvětluje významy hebrejského slova, jež znamená „těhotná žena“, „rodička“. Efraim Satran (268-271) uveřejňuje dvě starověké řecké pečeti, jež byly nalezeny při vykopávkách na Tel Dor. Jehuda Šifman (272-282) se zabývá pravidly Chrámového svitku pro porážení obět-ních zvířat.

V anglické části je 6 článků na stránkách očíslovaných hvězdičkou (1*-60*).

Jonas C. Greenfield z': „Apocrypha, Pseudepigrapha and Unusual Texts at Qumran“ (1-9). Mezi kumránskými rukopisy jsou zastoupeny apokryfy – Moudrost syna Sirachova, Tóbit -, pseudepigrafy – Enoch, Jubilea – i jiné spisy navazující na biblické tradice o praotcích a o Danielovi, a též spisky astrologické. (Nové překlady: *Apokryfy*, Praha: Kalich 1985; *Apokryfy*, přel. Karol Gábris, Bratislava: Vesna 1990; Pseudepigrafy: *Knihy tajemství a moudrosti*, vyd. Zdeněk Soušek, Praha: Vyšehrad, sv. I-II, připravuje se III. sv.; překlad rukopisů od Mrtvého moře připravuje pražské nakladatelství Oikúmené.)

Jacob Milgrom: „The Resident Hireling“ (10-13). Hebrejské slovo znamenající „usedlík“ se používalo jen ve spojení se slovy označujícími postavení, „cizinec“ nebo „najatý pracovník“.

Frank H. Polak: „The Messenger of God and the Dialectic of Revelation“ (14-30). Symbióza mezi neviditelnou přítomností Boží a fyzickým vystoupením posla zvyšuje sflu zjevení, a při tom podřazuje božskou autoritu zvěsti. Tento vztah je sledován na biblickém podání o Gedeónovi, Mojžíšovi a Hagaře. Pro srovnání jsou uvedeny theofanie z pramenů řeckých a chetitských.

Stanislav Segert: „Hebrew in Comenius Panglottia“ (31-43). Americký spisovatel Cotton Mather r. 1702 litoval, že „neporovnatelný Moravan“ se nestal Američanem.

Komenského *Panglottia* je pátá část jeho největšího díla, *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*. V této části Komenský navrhol spojení lidstva jednotným dokonalým jazykem. K jeho vytvoření může hebrejščina, jazyk nejstarší a jednoduchý, dodat některé rysy. Komenský též radil, jak se lze snadno naučit hebrejskému písmu a jazyku.

Emanuel Tov: „Tefillin of Different Origin from Qumran?“ (44-54). Kožená pouzdra s hebrejskými biblickými citáty psanými na kůži – pro něž se též užívá řecký název *fylaktérion* –, jež se nosila na hlavě a na levé ruce, jsou dvojího typu. Některé texty jsou psány kumránským pravopisem a úpravou, jiné úpravou i výběrem citátů odpovídajících textům rabínské tradice.

Yair Zakovitch: „Did Jonah Proclaim What God Told Him?“ (55-60). Jonáš sice vyřídil lidu Ninive Boží poselství o zkáze města, avšak nikoli Boží působení k jejich pokání a pak záchraně.

Články v sborníku ukazují k různým oborům, jimiž se Jákob Licht úspěšně zabýval. Jeho knihy a příspěvky do biblické encyklopedie jsou a budou vědecky používány. Jeho nová vlast připomíná význam jeho díla. Licht si zasloužil, aby jeho stará vlast na něho nezapomněla.

STANISLAV SEGERT

Odilo Ivan Štampach, Náboženství v dialogu. Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie, Praha: Portál 1998, 208 s.

Pohybovat se na jakémkoli pomezí je nesnadné; stačí nepatrný krok stranou a rovnováha je pryč. Důsledky jsou různé, podle toho, o jaké pomezí se jedná. Kráčet na pomezí mezi religionistikou a teologií příslušná rizika nepřináší, alespoň ne ta životní. Vzhledem k tomu, že tímto pomezím již prošly spíše zástupy než pouze osamělí jednotlivci, je tam cesta pěkně prošlapaná. To však neznamená, že by z ní nebylo možné zahlédnout něco nového, formulovat pozoruhodné stanovisko, zaujmout neotřelým pohledem.